

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Celia kiittää mahdollisuudesta lausua koulutuspoliittisen selonteon luonnoksesta.

Pyydämme, että saavutettavuus-termin käyttöön kiinnitetään erityistä huomiota. Saavutettavuus mainitaan selonteon luonnoksessa lähes 40 kertaa, eikä ilmeisesti yksikään näistä tarkoita saavutettavuutta siten, kuten se esim. Euroopan parlamentin ja neuvoston saavutettavuusdirektiivissä (EU 2016/2102) ja laissa digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019) määritellään. Tämän tasoisessa dokumentissa on syytä olla tarkkana terminologian kanssa.

Selonteko nykyisellään on jättänyt tuen tarpeessa olevat henkilöt olemattomalle huomiolle. Selonteossa pitää huomioida paljon nykyistä luonnosta selvemmin ne, joilla vamma, sairaus tai muu toimintarajoite vaikuttaa opinnoissa etenemiseen ja jatko-opintoihin hakemiseen. Tuki ja ohjaus tulee kirjata näiden henkilöiden osalta auki täsmällisemmin ja ulottaa se varhaiskasvatuksesta jatko-opintoihin. Paras vaihtoehto olisi huomioida nämä henkilöt samaan tapaan kuin maahanmuuttajat ja ruotsinkieliset omana alalukunaan.

Selonteossa ei mainita oppimateriaaleista kuin ruotsinkielistä koulutusta käsittelevässä alaluvussa, vaikka hyvin tiedetään, että nykyinen, varsinkin paperille painettu materiaali ei ole saavutettavaa tai toimivaa läheskään kaikkien kannalta. Oppimateriaaleihin tulevaisuudessa vaikuttavasta esteettömyysdirektiivistä (EU 2019/882) ei myöskään mainita selonteossa mitään.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

-

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Erilaista avustavaa teknologiaa ja teknisiä apuvälineitä tarvitsevien ja käyttävien lasten ja nuorten kohdalla on tärkeää varmistaa se, että he saavat nämä mahdollisimman varhain käyttöönsä. Käyttöä pitää myös tukea. Digipedagogiikkaa ei voi hyödyntää, jos riittäviä taitoja tekniikan käytössä ei ole tai niitä ei voi hankkia. Sen lisäksi, että lainsäädännöllä ja tukemalla oppimateriaalien tuottajia varmistetaan digitaalisten oppimateriaalien saavutettavuus vammaisten ja toimintarajoitteisten henkilöiden käyttöön, pitää sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen toimijoiden yhteistoiminnalla mahdollistaa ja varmistaa riittävä tuki avustavan teknologian käyttöön. Tämä pitää aloittaa viimeistään perusopetuksen aikana, mieluummin jo aiemmin. Myöhemmin toisella asteella puutteita ei enää ehditä korjata.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa on viime vuosina vähennetty paljon lähiovetusta, opetushenkilöstöä ja rahoitusta. Selonteossa esitetään ratkaisuksi henkilökohtaisia oppimispolkuja, digitaalisia oppimisympäristöjä ja ajasta ja paikasta riippumatonta opiskelua. Rahoitus ja riittävä ohjauksen määrä tulee turvata opiskelijoille, jotka ovat erityisen tuen tarpeessa. Myös riittävä tuki oppimateriaalien ja opetuksen saavutettavuuteen tulee varmistaa. Ammatillisessa koulutuksessa lähiovetuksen ja riittävän tuen määrä on oleellinen, koska ammatissa tarvittavia taitoja ei useinkaan opita pelkillä teoreettisilla verkko-opinnoilla.

Erytistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että toisen asteen opiskelijat saavat riittävästi lähitukea erilaisten digitaalisten oppimisympäristöjen käyttöön, eikä tätä jätetä opiskelijan itsenäisen opetteluun varaan. Lähituen tarve korostuu opiskelijoilla, joilla on oppimisvaikeuksia, sairauden tai vamman aiheuttamia toimintarajoitteita tai heikko kielitaito. Jos halutaan tukea opiskelijan hakeutumista jatko-opintoihin, on varmistettava, että myös toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa opiskelijat saavat riittävät matemaattiset ja kielelliset valmiudet. Lisäksi on varmistettava, että haku jatko-opintoihin (jos haetaan valintakokeen kautta) on riittävän saavutettava sekä kokeen että siinä tarvittavien aineistojen osalta. Oppimisvaikeus, vamma tai sairaus voi antaa oikeuden erityisjärjestelyihin valintakokeessa ja hakijoiden tulisi saada siitä tieto jo toisen asteen henkilökohtaisen ohjauksen yhteydessä. Koulutuksen järjestäjän tulisi myös huolehtia opiskelijan pääsystä lukitettiin tarvittaessa.

Selonteon sivulla 27 sanotaan, että yhtenä toimenpiteenä vaikuttavuuden ja saavutettavuuden edistämiseksi rakennetaan ”digitaalinen palveluekosysteemi”, jolla tuetaan oppimista, madalletaan koulutukseen osallistumisen kynnyksiä ja laajennetaan koulutukseen osallistumisen mahdollisuuksia sekä parannetaan koulutuksen saavutettavuutta. Mitä ”digitaalinen palveluekosysteemi” käytännössä tarkoittaa? Liittyykö kustantajien ja oppilaitosten tuottama oppimateriaali ja oppimisympäristöt tähän?

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Mitä pitävät sisällään korkeakoulujen saavutettavuussuunnitelmat, joiden tulisi valmistua 2022 mennessä? Nyt on nostettu esiin erityisesti koulutuksen alueellista saatavuutta, maahanmuuttajataustaisten henkilöiden koulutusmahdollisuuksia ja sosioekonomisia tekijöitä, jotka vaikuttavat koulutukseen hakeutumiseen. Selonteossa pitää huomioida selvemmin henkilöt, joille vamma, sairaus tai muu toimintarajoite vaikuttaa opintoihin hakeutumiseen ja niissä etenemiseen. Tälle ryhmälle saavutettavuus (termin vakiintuneessa merkityksessä) on tärkein. Esimerkiksi erilaiset

oppimisvaikeudet voivat johtaa herkemmin opintojen keskeyttämiseen. Saavutettavuutta parantamalla tähän voidaan vaikuttaa. Korkeakoulujen henkilökunnalla pitäisi myös olla valmiuksia tunnistaa erilaisia oppimisvaikeuksia ja ohjata opiskelija tarvittavan tuen piiriin. Lisäksi opetushenkilöstö tarvitsee valmiuksia kehittää opetuksen ja itse tekemiensä oppimateriaaliensa saavutettavuutta. Tämä edellyttää aikaa ja henkilöstöresursseja sekä riittävää täydennyskoulutusta.

Yhteisten digitaalisten oppimisympäristöjen, verkkoalustojen ja -työkalujen kehittämiseksi laitetaan koulutuspoliittisessa selonteossa paljon painoarvoa. Ne eivät yksistään ole ratkaisu, ellei samaan aikaan kehitetä digitaalisten välineiden käytön (lähi)tukea ja välineiden saavutettavuutta. Erityisen tärkeää tämä on opiskelijoille, joilla on oppimisvaikeuksia tai jotka ovat vamman tai sairauden takia riippuvaisia erilaisten apuvälineiden käytöstä. Usein yliarvioidaan osaamista ja itseohjautuvuutta näissä asioissa. Koulutuksen järjestäjän tulisi myös huolehtia opiskelijan pääsystä lukitettiin tarvittaessa.

Kansainvälinen, verkostomainen yhteistyö edellyttää riittävää kielitaitoa. Kielten opinnoissa on huomioitava myös erilaiset oppijat. Heidän mahdollisuuksiensa osallistua kansainväliseen yhteistyöhön ja opiskelijavaihtoon on tuettava.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

-

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Sekä varhaiskasvattajien, opettajien että opetushenkilöstön perus- ja täydennyskoulutukseen pitää lisätä opintoja tuen tarpeessa olevien lasten, nuorten ja opiskelijoiden tukemiseksi ja ohjaamiseksi. Näihin opintoihin pitää sisällyttää myös henkilöstön saavutettavuusosaamisen lisääminen. Jotta jokainen saa tarvitsemansa tuen opintoihinsa, tulee opettajat ja varhaiskasvatuksen henkilökunta kouluttaa siihen, että tarjolla olevat oppimateriaalit sekä niihin liittyvät alustat ja palvelut ovat kaikkien saavutettavissa. Myös riittävä tuki ja perehdytys saavutettavien materiaalien hyödyntämiseen ja apuvälineiden käyttöön on syytä varmistaa. Lisäksi henkilöstölle on tarjottava riittävää tukea oman oppimateriaalinsa tuottamiseen saavutettavana.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Ne maahanmuuttajat, joilla on vamma, sairaus tai muu toimintarajoite pitäisi huomioida selonteossa täsmällisemmin omana ryhmänään. Celian kokemuksen mukaan esimerkiksi ne maahanmuuttajataustaiset lapset, nuoret ja opiskelijat, joilla on oppimisvaikeuksia eivät aina saa käyttöönsä tarvittavia oppimisen ja opiskelun apuvälineitä, koska vaikeuksien erottaminen heikosta suomen- tai ruotsinkielisen taidosta on hankalaa.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Okkonen Petra
Näkövammaisten kirjasto - Celia